digd; wel was er steeds een drukke correspondentie gevoerd tusschen Dr van Raalte en zijn verwanten hier, alsmede met onderscheiden predikanten; ook werden telkens weer predikanten van hier uit onze Kerken en niet uit de Ned. Hervormde Kerk beroepen naar Amerika, doch officieel was voor de komst van Van Raalte nog niet gevraagd naar correspondentie. Bij het nagaan van onze betrekkingen met de Reformed mag niet uit het oog worden verloren, dat zij oorspronkelijk, gelijk ik vroeger mededeelde, predikanten kreeg uit „de Vaderlandsche Kerk". Die band was steeds slapper geworden. Zij kreeg een eigen opleidingsschool. Echter in het Oosten vergat men toch nimmer geheel dat de wortelvezelen van haar bestaan lagen in het oude vaderland. Lang had zij geheeten „Dutch Reformed". Wel droeg zij kennis, eenige kennis van de verandering die door het koninklijk besluit van 1816 had plaats gegrepen in het karakter der moederkerk; maar de volle beteekenis kon zij niet zoo goed verstaan als dat hier het geval was. Voor haar besef was zij dus eigenlijk toch nog nauw verwant met de oude „Vaderlandsche Kerk". Eerst door de nadere kennismaking met de voortrekkers begreep zij dat de „Afgescheidenen" geen scheurmakers waren, maar de voortzetting van de aloude Gereformeerde Kerk. Vooral het Westen voelde zich nauw verwant met de „Afgescheidenen"; het Oosten naar den aard minder, daar het aantal emigranten dat in de oostelijke Staten zich vestigde, niet groot was en eer opsmolt in de Amerikanen. De Westersche Kerken vormden weldra de vierde particuliere Synode; kregen een eigen opleiding; stichtten Hope-College. Uit dien kring kwamen de afgevaardigden naar onze Synodes. De eerste was Dr van Raalte. Vóór deze officieele afvaardiging echter in het jaar '66, hadden zich in Amerika reeds weer enkele gemeenten van de Reformed afgezonderd en gevestigd als Christ. Gereform. Kerk. Deze kerken zochten direct gemeenschap met de moederkerk en wel op de Synode van Leyden in '57, gepraesideerd door Ds W. A. Kok. Bij haar was een brief ingekomen, onderteekend door Ds J. M. Klijn en Ds K. van den Bosch, als Praeses en Scriba, „zoekende vereeniging met de Christ. Afg. Geref. Kerk in Nederland". Uit het besluit der Synode blijkt, dat het in dien brief ging over hunne „afscheiding", immers de Synode besloot den brief „voor kennisgeving aan te nemen, dewijl de berigten uit Amerika tegen elkander strijden, en zij daarom de vermelde noch goed- noch afkeuren kan en hun dus raden, om voorzigtig en naar Gods Woord te handelen".

Ook op de Synode van 1860 te Hoogeveen kwam weer een brief in van Ds. K. v. d. Bosch, waarin Z.Ew. aandringt, om hunne gemeenten aldaar onzerzijds te erkennen, zich beklagende tot nu toe zoo stiefzusterlijk door ons te zijn behandeld. De Synode antwoordt hierop, „dat zij alle kerken erkent, die de gereformeerde leer en kerkregeering hebben en daarbij blijven. Dit antwoord zal Z.Ew. schriftelijk worden medegedeeld". Op de eerstvolgende Synode te Franeker 1863 wordt medegedeeld door de Commissie van Rapporteurs, „dat er een brief is ingekomen van de Leeraars W. H. van Leeuwen en K. van den Bosch namens de klassikale vergadering Zeeland, Staat Michigan, Noord Amerika, om hare gemeenten aldaar onzerzijdsch te erkennen". De Synode „vermeent bij haar besluit, genomen in Art. 125 van de Synode van 1860, te moeten blijven". Op de eerstvolgende Synode was Dr van Raalte tegenwoordig. Daarvan schreef ik de vorige maal. Het kan ons niet verwonderen, dat de Chr. Gereformeerden in Amerika zich beklaagden „stiefmoederlijk" te worden behandeld.

G. KEIZER.

PERS-SCHOUW.

Een wenk.

De vrijmoedige en goedmoedige kritikus, Ds. Datema schrijft aan zijn vriend Sufridus iets over ons blad. Men vindt het in zijn lijforgaan „Het Kerkblad" voor Haarlem enz.

> Ja, dat moet ik ook nog even zeggen: het wordt met „De Reformatie", het jonge en mooie tijdschrift toch wel wat heel erg, en zelfs vermoeiend met al die vervolgstukken. Je kunt het niet bijhouden. Schier van alle rubrieken is het: IV, VIII, XVI enz. Me dunkt, dit moest alzoo niet geschieden. Broeders, mannen-broeders, vraagt niet te veel van ons gehengen: we kunnen niet bijblijven. U levert fijn werk; maar we kunnen niet tegelijk uit 5 à 10 kopjes tegelijk koffie en thee drinken. Dan wordt het op den duur koud.

Met deze kritiek hebben we ongetwijfeld te rekenen. Ik hoop haar dan ook op de eerstkomende redactievergadering ter sprake te brengen. Eigenlijk nam de redactie reeds maatregelen door bij het verschijnen van ons blad de wenschelijkheid uit te spreken, dat bij vervolgartikelen steeds de korte inhoud van de vorige stukken er boven zal worden aangegeven. Hield men zich daaraan algemeen, zoo zou men het den lezers zeer vergemakkelijken. Mag ik den schrijvers nog eens aan dezen redactie-wensch herinneren? Ook verdient het overweging, al schrijft men weken achtereen over hetzelfde onderwerp, dit in zelfstandige artikelen te doen. Ds. Datema heeft gelijk, dat veel vervolgstukken vermoeien. En alles moet gedaan om „De Reformatie" frisch te houden.

„Ik houd niet van stiekem".

En om te toonen, dat ik niet aan konsekwentiedrijverij doe, geef ik al dadelijk een vervolgstof. Maar eene, waarbij van het geheugen onzer lezers niet te veel wordt gevergd. Wie herinnert zich niet de beruchte „Veertiende" uit „Bergopwaarts". Ds. Netelenbos schreef eens: „Ik houd niet van stiekem". En ik ben het daarin volmaakt met hem eens. Maar no. 14 houdt er zooveel te meer van. Dat maakte de verontwaardiging van Dr. de Moor gaande. Hij plaatste in de „Utrechtsche Kerkbode" het volgende krasse stuk:

> Welnu, aangenomen, dat dus een onzer collega's dit stuk heeft geschreven, moeten we daarover enkele *opmerkingen* ten beste geven.
>
> De eerste is, dat men zich niet behoeft te verwonderen wanneer een geest van wantrouwen in onze Kerken zich gaat meester maken van de predikanten en gemeenteleden. Dat is dan niet te wijten aan degenen, die de belijdenis willen handhaven, maar alleen aan menschen als deze „veertiende", die de oorzaak zijn, dat het vertrouwen gaat wankelen.
>
> Er zijn dus verraders onder ons.
>
> Geniepigen, die in „Bergopwaarts", bij de vijanden van al wat Gereformeerd is, onze Kerken gaan bekladden, en den moed missen om een openbare actie te voeren.
>
> Stiekemers, die beproeven een ander ervoor te spannen (we meenen Dr. Geelkerken genoeg te kennen om te weten, dat hij feestelijk voor de eer zal bedanken!), en als het goed gaat heel wat drukte zullen hebben, doch als het mis gaat (zooals met vrij groote zekerheid is te voorzien) zich schuil houden.
>
> Maar is het te verwonderen, dat er wantrouwen ontstaat ook bij de gemeenteleden, als zij kunnen denken: is wellicht die „veertiende" onze dominé? Niet alleen om de treurige beweringen in dit stuk, doch vooral om het karakterlooze, dat eruit spreekt, moet het hevige verontwaardiging wekken.
>
> Onze tweede opmerking is, dat dit stuk op ergerlijke wijze de hoogste dingen misbruikt. Er is niemand onder ons, die „gelooft in het Calvinisme, in de Geref. Kerken, in de veronderstelde wedergeboorte en in alles, wat men ons tegenwoordig oplischt als zuiver naar de Gereformeerde „beginselen"." Het is de dwaasheid gekroond, zoo iets neer te schrijven.
>
> Maar het is gruwelijk, na zoo'n karakterloos stuk, waarin men zijn broederen aldus beklad, in Farizeeuwsche verheffing te durven zeggen:
>
> „Ik geloof in Jezus Christus, Gods eengeboren Zoon, onzen Heer.
>
> Ik geloof in den Heiligen Geest."
>
> Deze woorden zijn te heilig om ze op zulk een manier, in een zoodanige tegenstelling, te gebruiken.
>
> En ik vrees zeer, of de schrijver wel iets verstaat van wat hij daarin zegt.
>
> Als hij het waarlijk kende, zou hij dan zoo vuil kunnen optreden? Zou hij dan zulke levensbetuigingen kunnen neerhalen in den strijd met zijn broederen als een wapen om hen te priemen? Zou hij dan uit dat geloof niet veeleer de kracht putten om, evenals Paulus, *in het aangezicht* te weerstaan degenen, die naar zijn oordeel te bestraffen waren?
>
> Onze derde opmerking is, dat Dr. Geelkerken en Ds. Brussaard, die hun goeden naam in een kerkelijke procedure tegen Ds. Van der Meulen meenen te moeten verdedigen, het wel zeer zullen betreuren, dat zij tegen dezen „veertiende" niet eveneens een klacht kunnen indienen. Want deze zegt niet meer of minder, dan dat zij een eerlijke poging hebben aangewend om Ds. Netelenbos te redden, en spreekt van een streven van Geelkerken, dat als het bestond niet onbedenkelijk zou zijn.
>
> Wie de stukken las, weet, dat Brussaard en Geelkerken *niet* hebben getracht, Netelenbos te redden, maar alleen zijn opgekomen voor de zuiverheid der kerkelijke procedure.
>
> Intusschen blijkt het nu, welk een indruk hun optreden gemaakt heeft, en zou het, dunkt ons, niet kwaad zijn, wanneer zij openlijk dezen „veertiende" eens vertelden, dat zij van zijn minne manieren niet gediend zijn en zijn voorstelling der zaken beslist afkeuren.
>
> Mij dunkt: zij kunnen, als zij tegen Van der Meulen procedeeren, het niet laten, dien Veertiende publiek te verloochenen en tegen diens doen te waarschuwen. De M.

Letterkundige kritiek.

Kan men tegenover het stiekeme bijna niet te kras optreden, aan den anderen kant mag men niet toegeven aan den kritischen hartstocht, die thans overal en ook wel in onze kringen hier en daar rondwaart. In de „Gereformeerde Kerkbode" voor Rotterdam wijst Ds. Landwehr hierop.

> Er wordt, en zeer terecht, in onzen tijd veel geklaagd over de litteratuur, met name de belletristische. Er verschijnen boeken, die voor geloof en zeden hoogstschadelijk, ja verderfelijk zijn, en toch worden vele van deze boeken gelezen in kringen, waar men zoo iets niet zou verwacht hebben. Velen lezen niet, maar verslinden boeken. Als het maar boeit, neen, zoo was het vroeger, tegenwoordig moet men zeggen: als het maar prikkelt, dan is het mooi.
>
> Tegenover dien stortvloed van verkeerde lectuur staat onze Christelijke lectuur tamelijk arm. Mannen met belletristische gaven bezitten wij niet vele. Er wordt wel Christelijke lectuur aangeboden, maar die is doorgaans niet hoogstaand uit een oogpunt van kunst.
>
> Nu komt de vraag, welke wij onlangs deden, op den voorgrond: moet men al zulke lectuur, omdat zij niet geheel aan de eischen voldoet, aan den kant werpen?
>
> Er is tweeërlei gebied, het gebied van het kennen en van het kunnen.
>
> Handelt men op beide terreinen met denzelfden maatstaf? O.i. niet. Op het gebied van het kennen verschijnt heel wat, dat geen 100 procent is, maar nochtans zeer bruikbaar mag geacht worden. Werpt men dat alles weg?
>
> Zegt men: het is geen 100 procent, en daarom weg ermee! Geenszins! Men wijst *op* fouten, tracht de schrijvers op den goeden weg te leiden, bouwt op en bereikt dikwerf zeer schoone resultaten.
>
> Is het gebied van de kunst nu zoo gansch anders? Moet daar alles eerst tot de volmaaktheid naderen, om aanbevolen te worden? Is dat niet meten met twee maten?
>
> Dat men zonder onderscheid des persoons critiseert, dat men fouten aanwijst, het is alles uitnemend: maar men moet niet een vernietigingssysteem er op nahouden, waardoor men ontluikende talenten begraaft en de ontwikkeling der Christelijke lectuur tegenhoudt.
>
> Dat noemen wij onverstandig en onbillijk tevens.
>
> Daarenboven worden wij zoo al armer aan Christelijke lectuur, die wij zoozeer van noode hebben.

De vernietigende kritiek, die men soms in onze bladen kan lezen, is een alleszins verklaarbare reactie tegen het zoetsappige gerecenseer, het alles-maar-raak-aanbevelen, mits het van een christelijken schrijver of uitgever komt, dat in een vorige periode in zwang was. Een recensent moet waar blijven. Reactie in deze kan gezond werken. Toch gaat men thans in reactie weleens te ver. Niet alleen ontmoedigt men zóó hen, die nog slechts matigen woeker van hun talent hebben verkregen, gelijk Ds. L. terecht opmerkt, maar de vraag komt op: wat blijft er voor ons volk te lezen over? Drijft men het niet in de armen der ongeloovige literatuur? Daarom doet men goed te onderscheiden tusschen lectuur en literatuur. Een boek kan als lectuur uitnemend zijn, maar als literatuur van geringe waarde. Ook geve men er zich rekenschap van hoe men schuilende letterkundige gaven het best kan opwekken. Dat kan niet door steeds maar prijzen en sparen. Evenmin echter door een soort „vernietigingssysteem" toe te passen.

Rudolf Steiner.

Onze kritische zin vindt overigens werk genoeg. Telkens komen wij met nieuwe geestesstroomingen in aanraking. Zoo zal straks een man, met wien door enkelen in hoogere standen wordt gedweept, in ons land lezingen houden. Aan een aandachtig auditorium zal het hem wel niet ontbreken. Nu ligt het in onze voorloopige bedoeling later een artikel aan hem te wijden. Of er uitvoering aan kan worden gegeven moeten wij van de omstandigheden laten afhangen. Indertijd wilden we ook iets over Comenius schrijven. We hielden het in de pen, omdat andere onderwerpen beslag op ons legden. Laten we daarom ter orienteering thans een artikel over Steiner uit „De Hervorming" onzen lezers vast mogen voorleggen. Steiners stelsel heet de anthroposofie. De redactie van „De Hervorming" verklaart in een noot:

> Wij deelen degenen, die van de Anthroposofie nog niet vernamen, mede, dat zij in wezen theosofisch is wel echter een eigen karakter heeft door primair een ander voorwerp in oogenschouw te nemen: den mensch (anthropos), omtrent wien zij wijsheid verkondigt, terwijl de theosofie, in haar begripsbepaling God, het Goddelijke (Theos) voorop stelt. Steiner bedoelt in zijn geestes-wetenschap de krachten in den mensch, ook mystieke en occulte, te bestudeeren — een der programpunten ook van de theosofie, en geeft in de laatste jaren, blijkens de ons verstrekte beschouwingen, zijn aandacht aan opvoeding en sociale wedergeboorte.

En nu het stuk van doctoranda E. Vreede:

> Na een welhaast 40-jarige werkzaamheid op de meest verschillende gebieden van het geestesleven, begint Dr. Rudolf Steiner ook buiten de grenzen der midden-europeesche landen een bekendheid te verwerven, die gaandeweg de aandacht van steeds breeder kringen op hem vestigt. Voor velen staat hij als de vertegenwoordiger van een geestesrichting, die de strijd met het materialisme op elk gebied heeft aangebonden, strijd niet alleen in den negatieven zin van kritiek, maar bovenal in opbouwenden zin. Als schepper niet alleen van de antiteosophische Geesteswetenschap (in onze taal zou men er, in overeenstemming met het woord „natuurkunde" misschien beter „geesteskunde" voor kunnen zeggen), maar ook van een nieuwe richting in kunst, van een sociale leer, van een paedagogie als uitvloeisel uit de anthroposophie gesproten, staat hij in zijn levenswerk als een waarlijk monumentale gestalte voor ons. In korte trekken zal dit hier geschetst worden.
>
> In Oostenrijk uit eenvoudige ouders geboren, bezocht hij de H. B. S. en daarna de Technische Hoogeschool te Weenen, bestudeerde hoofdzakelijk de natuurwetenschappen en tevens aan de niversiteit de werken van Goethe onder leiding van den uitnemenden Goethekenner Schröer. Dit werd de aanleiding dat hij reeds spoedig belast werd met het uitgeven van Goethe's natuurwetenschappelijke geschriften van Kürschner's „National-Litteratur", die hij van een, uit wetenschappelijk oogpunt hoogst belangrijke inleiding voorzag. Op dezen grondslag is ook al zijn later wetenschappelijk werk gebouwd. Hij promoveerde eerst later op een philosophische dissertatie (in 1892 verschenen als „Wahrheit und Wissenschaft") waarin hij zijn kennis-theoretisch standpunt scherp uiteenzet; afwijzing van de philosophie van Kant met zijn onbereikbaar „Ding an sich", met zijn scheiding van „practische en

theoretische Vernunft", die de kloof tusschen geloof en weten onoverbrugbaar maakt. Verder uitgewerkt heeft hij deze leer in zijn in 1894 verschenen „Philisophie der Freiheit", dat tevens gezegd kan worden de kern te bevatten van de sociale leer, die Steiner onmiddellijk na het einde van den oorlog als „Drieledige indeeling van het sociale Organisme" in zijn boek „De Kern van het sociale Vraagstuk" ontwikkelde.

In 1890 werd hij naar Weimar geroepen aan het toen juist geopende Goethe-Schiller archief, waar hij tot 1896 aan de groote uitgave van Goethe's werken medewerkte. In „Grundlinien einer Erkenntnistheorie der Goetheschen Weltanschauung" (1886) en in „Goethes Weltanschauung" (1897) zijn de vruchten van zijn Goethestudie neergelegd. Van zijn vroegste jeugd af en vooral na het verlaten van Weimar trachtte hij in verschillende kringen zijn geestelijk-wetenschappelijke wereldbeschouwing ingang te doen vinden. Als redacteur van verschillende tijdschriften, als leeraar aan een door arbeiders opgerichte volksuniversiteit, als spreker en schrijver deelde hij van zijn veelzijdige kennis mede. De wereld toonde zich nog weinig geneigd, naar hem te luisteren. Slechts onder een groepje van theosofen vond hij een aandachtig en gewillig gehoor. Uit dien tijd dateeren zijn „Die Mystik im Aufgang des neuzeitlichen Geisteslebens" (1901) en „Das Christentum als mystische Tatsache" (1902). Met deze kleine groep als kern, die schijnbaar ver afstond van Steiner's hoog stijgend wetenschappelijk en philosophisch streven, wist hij in 20 jaren van ongehoorden arbeid de anthroposophisch geesteswetenschappelijke beweging in het leven te roepen, die zich reeds vóór den oorlog over de geheele beschaafde wereld uitstrekte en die zich nu gereed maakt, met de vruchten van deze studie voor de wereld te verschijnen. Van Steiner's hand verschenen in deze jaren talrijke geschriften, te veel om op te noemen (o.a. „Theosophie", „Geheimwissenschaft", „Die Rätsel der Philosophie", „Vom Menschenrätsel", „Von Seelenrätseln"). In Dornach bij Bazel werd sinds 1913 een „Vrije Hoogeschool voor Geesteswetenschap" opgericht, waarin onlangs — hoewel het gebouw nog niet geheel gereed en feitelijk nog niet geopend is — in een cursus van 3 weken, voordrachten werden gehouden over de meest verschillende gebieden van wetenschap van het standpunt der Geesteswetenschap. Vele honderden bezoekers van allerlei landen en talen — daaronder een zeer groot aantal studenten — woonden dezen cursus bij, waaraan zich kunstopvoeringen („eurhythmie"), besprekingen op paedagogisch en sociaal gebied aansloten, enz. De geheel nieuwe stijl, waarin dit gebouw opgetrokken is en die tevens een uitdrukking van deze wereldbeschouwing zelf in kunstvormen wil zijn, zonder symboliek of allegorie, maakte op alle bezoekers een diepen indruk. De grootsche veelzijdigheid, waarmee deze beweging in de wereld treedt, belet onmiddellijk ieder sectarische neiging. De internationale beweging voor „drieledige indeeling van het sociale organisme", waarvan de associatieve stichtingen op economisch gebied „der Kommende Tag" in Stuttgart, „Futurum" in Dornach een practisch resultaat zijn, trekt in verschillende landen van Europa steeds meer opmerkzaamheid.

Als een der meest hoopvolle scheppingen van Steiner's genie staat de „Waldorfschool" in Stuttgart, die op de grondslag van een antroposophische paedagogie en onder zijn leiding een hooge vlucht begint te nemen en van de practische uitvoerbaarheid van zijn denkbeelden getuigt.

Men zal begrijpen, dat wij niet elke uitdrukking uit het overigens objectieve levensoverzicht voor onze rekening nemen. Wij waardeeren in Steiner zijn strijd tegen het materialisme. Daartegenover staat, dat wij niet lang zijn geest behoeven te beproeven of hij uit God is. Steiners stelsel is een godsdienst „made in Germany".

Besmetting in de kerk.

Bij al zijn kritiek vergete men zelfkritiek niet. Zulke zelfkritiek stelt weleens voor moeilijke praktische vragen. Totnogtoe was men onder ons tamelijk wel gewoon om bij het uitbreken van besmettelijke ziekte zijn kinderen wel van school thuis te houden, maar men had er geen bezwaar in hen naar de catechisatie te zenden en over de mogelijkheid van besmetting in de kerk dacht men weinig na. Thans is deze kwestie onder ons aan de orde gesteld. „De Heraut" raadt om in zulk een geval — en wij sluiten ons hierbij geheel aan — zijn kinderen ook van de catechisatie thuis te houden. „Anders", zegt het blad, „staat het met het kerkbezoek, omdat het hier geldt een zoeken van troost van bemoediging en van sterking. Het wil niet, dat alle gevallen over één kam geschoren worden. Het herinnert aan de voorschriften onder Israël en eindigt:

> Natuurlijk zijn er daarom wel middelen om dit gevaar zooveel mogelijk te beperken en te voorkomen. Doctoren, die zulke besmettelijke zieken bezoeken, desinfecteeren zich voordat zij anderen bezoeken gaan. En zoo zouden ook de huisgenooten uit zulk een besmet gezin vooruit desinfectiemiddelen kunnen gebruiken. Ook zou men kunnen zorgdragen, wanneer men de Kerk wilde bezoeken, dat men niet in een volle bank naast anderen ging zitten, maar een afzonderlijke plaats innam. Ook bij het Avondmaal was het oudtijds gebruik, dat degenen, die aan een besmettelijke ziekte leden, het Sacrament apart gebruikten. Lichtzinnig over zulk een gevaar van besmetting heenglijden, mag men niet. Niet alleen de hygiëne leert ons dit, maar ook het Woord van God.

HEPP.

BOEKBESPREKING.

„De Antichrist", door Dr. V. Hepp. Tweede herziene druk.
J. H. Kok, 1921, Kampen.

Dat de eerste druk van dit werk in een jaar tijds was uitverkocht, geldt mij als bewijs, dat naar de behandeling van dit onderwerp werd uitgezien.

Deze tweede druk is veel minder omvangrijk dan de eerste.

In mijn „Woord vooraf" bij den tweeden druk gaf ik daarvan aldus rekenschap:

> „Schreef ik bij de eerste uitgave: „Al zal de eenvoudige lezer weleens een bladzijde onbegrepen moeten omslaan, zoo zou ik nochtans mijn werk mislukt achten, indien hij niet tenminste in grove omtrekken het beeld van den Antichrist voor zich zag", eenige recensenten waren zoo vriendelijk te verzekeren, dat ik hierover niet bezorgd behoefde te zijn en mijn doel niet heb gemist.
>
> Dit verblijdt mij zeer.
>
> Toen ik evenwel bericht ontving, dat de vorige oplage zóó slonk, dat spoedig een nieuwe noodig zou blijken, stelde ik mij de vraag, of ik nu niet zou pogen die onbegrepen bladzijden eruit te lichten.
>
> De ervaring toch leert, dat het niet begrepene voor velen iets bijzonder afschrikwekkends heeft en dat om enkele min doorzichtige gedeelten een geheel boek soms uit de hand wordt gelegd.
>
> En de kring, waarvoor ik mijn arbeid nuttig wensch te maken, kan moeilijk te ruim worden genomen.
>
> Nog altijd word ik gesterkt in mijn overtuiging, dat het profetische woord aangaande den Antichrist geen enkel christen met rust mag laten.
>
> Hoe gaarne zou ik allen bereiken!
>
> Ik besloot daarom de aanteekeningen en de bespreking van de meer wetenschappelijke problemen weg te laten.
>
> Vooral de eerste hoofdstukken ondergingen zoo een belangrijke verkorting. De omvang van het geheele werk werd daardoor aanmerkelijk teruggebracht. Iets, wat met het oog op de tegenwoordige boekenprijzen menigeen niet ondienstig zal zijn.
>
> Ik verheel het niet, dat ik hiermee een offer breng.
>
> Maar het is niet te zwaar, indien ten gevolge daarvan de ernst der toekomst meerderen doordringt.
>
> Voor wie dieper studie van dit onderwerp wil maken of in beoordeeling van mijn gevoelens wil treden, blijft de eerste druk natuurlijk de eigenlijke.

Deze uitgave is dus een volksuitgave.
Daarom stelde de uitgever den prijs zoo laag mogelijk.

„De Macedoniër", Zendingstijdschrift. Redacteuren: Ds. H. Dijkstra, Ds. D. Bakker, Ds. D. K. Wielenga.
Uitgave van Edzo Venema, Groningen.
No. 1 en 2 van jg. XXV.

Dit tijdschrift verdiende in onze kringen veel meer gelezen te worden.

„Anti-Christelijke Strooming", door Joh. de Heer. Derde druk.
Uitgave van Joh. de Heer, Rotterdam.

Hierin worden behandeld: theosophie, spiritisme, christian science, de nieuw-apostolischen, de mormonen, de ster in het Oosten, de orde van zeven.

Het is een aardig, oriënteerend boekje, dat heel geschikt ter inleiding kan dienen op werken, die wat dieper op deze onderwerpen ingaan.

HEPP.

STEMMEN UIT ONZE KERKEN.

Hooggeachte Heer Redacteur,

Beleefd verzoekt ondergeteekende een klein plaatsje in „De Reformatie" voor onderstaande regelen. Bij voorbaat mijn dank.

Als men als ambtsdrager zoo af en toe eens een bezoek brengt in een schippersgezin, komt men dikwijls helaas tot de droeve ervaring, dat deze menschen, wat Schrift-kennis betreft, zooveel te kort komen bij die van het vasteland en niet alleen dat, doch zijn ze tevens ook totaal vreemd aan het kerkelijk leven. De oorzaak daarvan ligt natuurlijk in hun beroep, dat hen van de eene naar de andere plaats drijft, waardoor zij de gelegenheid voor catechetisch onderwijs missen. En toch hebben zij er recht en aanspraak op, evengoed als de vasteland-bewoners.

Nu rijst bij mij de vraag: mogen wij als Geref. Kerken deze duizenden menschen zoo maar aan hun lot overlaten? Ik geloof neen! En dit is toch ook niet noodig! Ik stel het mij zoo voor: als nu onze Geref. Kerken eens een generaal besluit nemen om in alle plaatsen, waar schippers komen, b.v. vier wintermaanden 1 à 2 avonden 1 uur gelegenheid te geven voor catech. onderwijs volgens een vasten leidraad, zoodat b.v.: als T. van de week in G. naar catechisatie is geweest en hij is volgende week te A., dat hij dan het vervolg in zijn verband krijgt.

Het komt mij voor, dat op deze wijze een nuttige Zendingsarbeid kan worden verricht, die zeer noodzakelijk is en geen geldelijke offers vraagt. Ik hoop van harte M. de R., dat dit voorstel steun zal vinden en er spoedig een comité voor deze actie gevormd zal worden, waarvoor ondergeteekende zich ook gaarne wil interesseeren.

Met hoogachting en Br. gr.

Uw dw. dr.,
J. TROOST.

Gorinchem, 5 Februari 1921.

Toren.

Je staat in de slapende stad als een wacht,
Je zingt je welluidende lied in den nacht,
Als de sterren hoog staan,
En de lachende maan
Je met zilveren glansen, doorluchtig en rein,
In de blauwende lucht als een zaal'ge doet zijn.

Als stormvlagen raaf'len tot klaagtonen bang,
In flarden verscheuren je zind'renden zang,
Sta je vast onvervaard,
Met je voet diep in de aard;
En je siddert niet week om den woedenden wind,
Maar je wijst maar omhoog met 't geloof van een kind.

Een wakende ziel in den duisteren nacht,
Houd j' over de wereld je eenzame wacht....
Door de luist'rende lucht
Galmt je wijde gerucht...
En je jubelt je lied als een vroom „Wees gegroet!"
In het Oosten den dagenden dag tegemoet.

L. THIJS.

KERKNIEUWS.

GEREFORMEERDE KERKEN.

Tweetal te:

Kamperland, F. J. v. d. Eede te Westkapelle en G. de Jager te Grijpskerke.
Rotterdam, J. Douma te Den Haag en W. H. Gispen te Scheveningen.

Beroepen te:

Arnhem, Dr. K. Dijk te Den Haag.
Hallum, J. L. v. d. Wolf te Haastrecht.
Jutrijp-Hommerts, W. F. Geerds te Veenwoudsterwal.
Lochem, S. Bosma te Buitenpost.
Rotterdam, J. Douma te Den Haag.

Aangenomen naar:

Bunschoten (B.), M. Post te Nieuw-Dordrecht.

Bedankt voor:

Apeldoorn, Dr. K. Dijk te Den Haag.
Huizum, J. A. Tazelaaar te Haarlemmermeer (O. Z.).

Afscheid van:

Bunschoten (B.), W. Veder, Tekst Filipp. 2: 12.

Overleden. In de vorige week overleden de predikanten Ds. J. Boeijenga te Meerkerk, in den ouderdom van 63 jaren en Ds. D. Tibben, em. pred. te Haarlem, in den leeftijd van 71 jaren.

Toegelaten. De cand. J. H. Kuiper te Kampen is door de classis Franeker toegelaten tot den dienst des Woords.

— De cand. H. R. Pel te Schraard, is door de Classis Bolsward toegelaten tot den Dienst des Woords.

Jubilea. Ds. N. A. de Gaay Fortman te Amsterdam, hoopt 19 dezer zijn 50-jarig ambtsjubileum te gedenken.

Ouderlingenconferentie. Ouderlingen der Geref. Kerken in Gelderland, houden Woensdag 23 Februari a.s. een 2e Conferentie te Arnhem.

Mededeelingen zullen gedaan worden vanwege de Kerkeraden die naar aanleiding van het referaat van Ds. Ds. G. Reuting een Jeugd-ouderling hebben aangesteld en de resultaten van dien arbeid.

Prof. Dr. G. Ch. Aalders, van Hilversum, zal refereeren over: „De Catechisatie en wat onze Ouderlingen daarvoor hebben te doen".

De heer F. Kortlang Jzn., van Ermelo, zal inleiden: „Is een Centrale Ouderlingen-Conferentie voor Nederland gewenscht?"

De heer J. van Dijk, van Arnhem, zal inleiden de vraag: „Is de oprichting van een Ouderlingenblad wenschelijk van onzen tijd?" (Rott.).

CHR. GEREFORMEERDE KERK.

Noordeloos, P. de Smit te Oud-Beijerland.

GEREFORMEERDE GEMEENTEN.

Terneuzen, G. H. Kersten te Ierseke.

NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

Drietal te:

Delft, D. J. v. d. Graaf te Raamsdonk, J. H. Koster te Woutershoude en S. Ronner te Oene.
Delft, T. Lekkerkerker te IJsselmuiden, L. J. Lammerinck te Jaarsveld en J. Ronge te Hoogblokland.
Utrecht, S. v. Dorp te Rotterdam, A. H. J. G. van Voorthuizen te Doornspijk en C. B. Holland te Kampen.

Beroepen te:

Elst, Mr. J. F. Dijkstra, cand. te Den Haag.
Herwijnen, J. Heemskerk, cand. te Rotterdam.
Kralingen, N. v. d. Snoek te Zetten.
Leerdam, T. Lekkerkerker te IJsselmuiden.
Sprang, A. G. Oosterhuis te St. Annaland.
't Zand (Gron.) J. J. Heeringa te Loppersum.

Aangenomen naar:

Amsterdam (benoorden het IJ), J. J. Stam te Welsum.
Aardenburg, H. J. Barnouw te Oude Niedorp.
Nederhorst den Berg, P. Warners te Heinkenszand.
Rijsoord, J. G. L. Brouwer, cand. te Den Haag.

Bedankt voor:

Broek op Langendijk, J. P. Bijk te Oppenhuizen.
Hien en Dodewaard, G. Grootjans Jr. te Ommeren.
Markelo, J. G. L. Brouwer, cand. te Den Haag.
Nijehaske, J. C. H. Romijn te Parrega.
Oosterwijk, J. Heemskerk, cand. te Rotterdam.
Vlissingen, J. A. van Selms te Dedemsvaart.
Zuid-Beijerland, H. v. Elven te Hollandscheveld.

Afscheid van:

Stavenisse, J. H. C. Kamsteeg. Tekst 1 Petr. 5: 10—11.
Zuid-Beijerland, C. Vlaablom. Tekst 2 Cor. 1: 20.

Intrede te:

Hoofdplaat, J. E. B. Meloen. Tekst Es. 33: 7.
Kage, A. E. van Baalen. Tekst Hebr. 12: 1—2.

Uit het ambt. Ds. J. B. Th. Hugenholtz, pred. te Purmerend, zal tot een burgerlijke betrekking overgaan, en alzoo zijn ambt neerleggen.

Ds. J. B. Netelenbos ontving een benoeming tot voorganger bij de Vereen. tot bevordering van Chr. belangen te Assen, een vereen. van ethisch-rechtzinnige leden der Ned. Herv. Gem. aldaar.

Overleden. Te Amersfoort is in den leeftijd van 57 jaar, Ds. W. J. Meiners overleden.

Kerkorgels. Te Eerbeek is een nieuw kerkorgel in gebruik genomen.